

پای صندوق‌های الکترونیکی

سعید نوری آزاد

بی‌مقدمه ۲ نکته را بگوییم، اول این که انتخابات الکترونیکی (E-voting)، انتخابات اینترنتی نیست، دوم، انتخابات الکترونیکی چیز عجیب و یا کار سختی نیست و برای مردم از شماره‌گیری تلفن هم ساده‌تر خواهد بود. انتخابات الکترونیکی با پیشرفت فناوری پیشرفت کرده و با گسترش فناوری گسترش یافته و با نفوذ فناوری اطلاعات در ابعاد زندگی مورد استفاده قرار گرفته است.

دولت الکترونیکی دولتی است که بر پایه آن می‌توان تمام امور شهروندی را به صورت الکترونیکی انجام داد و انتخابات نیز یکی از امور شهروندی است. انتخابات که انواع و گونه‌های بسیاری دارد، می‌تواند از انتخاب یک نفر از بین ۳ دوست آغاز شود و تا انتخاب رئیس‌جمهور و یا نمایندگان مجلس یک کشور ادامه یابد.

اگر با انتخابات به روش‌های قدیمی آشنا باشید، می‌دانید که در تمام انتخابات‌ها لزوماً آرا ارزش یکسانی ندارند و ممکن است ارزش رای یک فرد با دیگری متفاوت باشد.

به‌عنوان مثال در انتخاباتی که حق رای بر اساس مالیات تعیین می‌شود، رای هر فرد به نسبت مالیاتی که می‌پردازد، ارزش دارد و کسانی که در این نظام مالیات نمی‌دهند، حق رای نیز ندارند و یا Casting-vote که به معنای رای قاطع است، در هنگام برابری آرا تعیین‌کننده برنده آن است.

حال با در نظر گرفتن این موضوع درمی‌یابید که ارزش متفاوت آرا در تعداد میلیونی می‌تواند یک دردسر اساسی برای برگزارکنندگان انتخاب باشد. چرا که اگر همان مثال قانون ارزش بر اساس مالیات را در نظر بگیریم، خواهیم دید که تعداد پردازش‌های یک انتخابات به صورت تقریبی می‌شود «تعداد پردازش‌ها برای محاسبه مالیات پرداختی یک فرد در مدت یک سال تقسیم بر عدد معیار برای حداقل مالیات» به علاوه «تعداد آرای داده شده» ضرب در «دفعات بررسی آرا» و اگر مالیات‌های میلیونی و شیوه‌های محاسبه آن را در نظر بگیریم با ارقامی روبرو می‌شویم که برای خواندن آن هم مشکل خواهیم داشت، چه رسد به انجام و پیاده‌سازی سیستمی برای این کار! اما جای نگرانی نیست، چرا که دوست خوب ما یعنی فناوری اطلاعات ما را در برابر تمام این سختی‌ها بیمه کرده است.

یک دیدگاه

پیش از این که بخواهیم تاریخچه و گونه‌های این انتخابات را بیان کنیم، باید بگوییم که انتخابات الکترونیکی مانند راهپیمایی در کوهستان است که می‌تواند برای رسیدن به نقطه‌نهایی از هزاران نقطه آغاز، هزاران مسیر مختلف را آزمایش و به مدت نامحدود به طول انجامد؛ یعنی لازم نیست صرف این که پیشرفته‌ترین کشور دنیا یک سیستم با مشخصات X و Y به‌کار برده است سایر کشورها نیز

آن را به‌کار ببرند و نیز همان‌طور که در آغاز گفتیم، انتخابات الکترونیکی، انتخابات اینترنتی نیست و وجود این ذهنیت که این دو با هم برابر هستند، از آنجا سرچشمه می‌گیرد که افراد تفاوت بین امور الکترونیکی و اینترنتی را نمی‌دانند و یا اصولاً تعریفی اشتباه و یا ناقص از اینترنت در ذهن دارند که در این مورد باز هم توضیح خواهیم داد.

تاریخچه

نخستین نسل از سیستم‌های انتخابات الکترونیکی در دهه ۶۰ میلادی عرضه شد. آن زمان سیستم کارت پانچ یا همان

الکترونیکی انجام دهد. - فرانسه در سال ۲۰۰۳ انتخابات الکترونیکی را پذیرفت و با برگزاری اینترنتی انتخابات به شهروندان در آمریکا امکان حضور در رای‌گیری را داد.

- هند به‌عنوان یکی از پرجمعیت‌ترین کشورهای جهان از سال ۱۹۸۲ (با این که قوانینش اجازه نمی‌داد) اقدام به برگزاری انتخابات الکترونیکی کرد که پس از ۲۰ سال یعنی در سال ۲۰۰۳ توانست انتخابات سراسری را الکترونیکی کند.

مراحل و گونه‌ها

برای آشنایی با انواع و تفاوت‌های اولیه گونه‌های این نوع انتخابات ابتدا باید ساختار و مراحل یک انتخابات را در نظر داشته باشید. چرا که بدون شناخت آن در بین سیستم‌های مختلف الکترونیکی سردرگم می‌شوید.

یک رای از ابتدای ثبت تا انتهای جمع‌بندی مسیری را طی می‌کند که در برخی موارد مرحله‌ای به آن افزوده یا کم می‌شود و اصولاً مراحل رای‌گیری به نوع آن بستگی دارد. رای‌گیری می‌تواند برای انتخاب یک فرد در یک مدرسه باشد که مراحل آن را می‌توان این‌گونه تحلیل کرد:

۱- ثبت نام نمایندگان برای انتخاب

۲- اخذ آرا

۳- شمارش و اعلام نتیجه.

همچنین می‌توان مراحل انتخاب نمایندگان مجلس یک کشور را به شکل ساده به این شرح نوشت:

۱- ثبت نام نمایندگان

۲- تفکیک احزاب

۳- تعیین حوزه‌های انتخاباتی

۴- اخذ آرا

۵- جمع‌آوری نتایج منطقه‌ای

۶- جمع‌آوری نتایج استانی

۷- بررسی صحت انتخابات

۸- اعلام نتایج به مراجع مرکزی

۹- تثبیت و اخذ تمام آرا در هر حوزه

۱۰- جمع‌بندی نهایی آرا

۱۱- بررسی صحت در نتیجه‌گیری

۱۲- اعلام نتایج به مراجع ذی‌صلاح

۱۳- اعلام نتایج.

با نگاهی به مراحل انتخاب درمی‌یابیم که بسته به نوع انتخاب و حجم رای‌دهندگان، هر مرحله مشخص می‌شود.

گونه‌های انتخابات و ابزار به‌کار رفته در آن نیز بر اساس حجم رای‌دهندگان انتخاب می‌شود. در برخی موارد رای‌گیری الکترونیکی با استفاده از سخت‌افزار خاصی انجام می‌شود که در اغلب موارد چیزی شبیه کیوسک عابر بانک برای این کار تهیه می‌شود که به صورت آنلاین و یا آفلاین به سیستم مرکزی متصل

است و فرد می‌تواند از بین کاندیداهایی که نام و عکس آنها در نمایشگر مشخص است، نماینده خود را برگزیند. این سیستم‌ها می‌تواند بر اساس کاغذهای مغناطیسی باشد که علامت زدن در قسمت خاصی از برگه، میدان مغناطیسی خاصی را در برگه ایجاد می‌کند و بر اساس آن شمارش آرا تنها با نزدیک شدن برگه رای به دستگاه شمارش صورت می‌گیرد.

مزایا و معایب

انتخابات الکترونیکی مانند دیگر خدمات فناوری اطلاعات در ۳ زمینه اصلی تأثیرگذاری دارد: ۱- سرعت در عمل ۲- دقت در انجام ۳- کاهش هزینه کلی. برگزاری یک انتخابات همیشه هزینه‌بر بوده است و با پیاده‌سازی کامل یک رویه الکترونیکی در هزینه‌ساز، کاهش ملموس به وجود خواهد آمد. اما در اولین گام‌های پیاده‌سازی این نوع انتخابات هزینه‌بردار خواهد بود.

کاهش زمان انتخابات بهترین مزیت آن است. چرا که انتخابات حتی اگر یک انتخاب در سطح مدرسه باشد، باز هم بسته به میزان حساسیت، شرایط را ملتهب می‌کند و طولانی شدن زمان اعلام نتایج تقریباً به نفع هیچ کس نیست. مزیت دیگر نیز دقت آن است، چرا که در این سامانه‌ها ماشین رکن اصلی است که در آن نیز تقریباً اشتباه معنا ندارد. مگر این که در مراحل طراحی اشتباهی باشد که با تست و استانداردگذاری درست تمامی اشکالات قابل پیش‌گیری است.

اما مزیتی که در بسیاری مناطق مورد استفاده دارد این است که تفاوت‌های زبانی در رای‌گیری‌ها تأثیری ندارد. یعنی این که اگر امکان دیدن تصویر نماینده مورد نظر در نمایشگر باشد، دیگر هر کس با خط و زبان خود او را معرفی نمی‌کند و به این ترتیب تعداد آرای سوخته کاهش پیدا خواهد کرد و به‌عنوان مثال در کشوری مانند هند که حدود ۲۰۰ زبان در آن استفاده می‌شود کار تطابق آرا به صورت سنتی کار بسیار دشواری خواهد بود.

معایبی که به این نوع انتخابات وارد می‌دانند موضوعاتی مانند امنیت و آسیب‌پذیری آن و نیز غیرقابل بازشماری بودن آرا است که در صورت مخدوش بودن آنها قابل بازبینی نیست.

مزومات

برای انجام یک انتخابات سراسری به صورت الکترونیکی، ابتدا به بستر زیرساختی داخلی نیازمندیم. یعنی به شبکه‌هایی که بتواند تمام نقاط کشور را به یکدیگر متصل کند تا بی‌نیاز به خارج از کشور بتوانیم در آن تبادل داده انجام دهیم. دومین نیاز این کار یک سامانه طراحی شده برای این کار است. یعنی سامانه‌ای که بتواند تمام مراحل این کار را از نظر سخت‌افزاری، نرم‌افزاری و شبکه مدیریت رهبری کند ضمن این که تمام مراحل انجام کار را به صورت بسیار ایمن درآورد.

سومین نیاز این کار بستر قانونی آن است. چرا که در بسیاری موارد خلا قانونی موجب کندی این حرکت می‌شود. آخرین نیاز این سیستم فرهنگ و اعتماد عمومی است. چرا که با نبود فرهنگ همیشه خطاهای انسانی در این سامانه تأثیرگذار خواهد بود و اصولاً این حرکت به جایی نمی‌رسد.